

TÜRKİYE KÜRESELLEŞME LİTERATÜRÜ ÜZERİNE ANALİTİK BİR İRDELEME: 'BÜYÜK ANLATILAR'DAN KORKULARA

Kudret BÜLBÜL*

Özet:

Bu makalede amaç Türkiye küreselleşme literatürünün teknik bir analizini ve genel değerlendirmesini yapmaktır. Makale temel olarak "Türkiye Küreselleşme Literatürü: 1990-2004" isimli literatür çalışmasına dayanmaktadır. Türkiye'deki küreselleşme çalışmalarına bakıldığında, ilgili tartışmaların belirli yazarların ya da çevrelerin tekelinde değil, oldukça geniş bir çerçevede yürütülmekte olduğu söylenebilir. Sergilenen yaklaşımlar tek boyutlu değil çok boyutludur. Bununla birlikte, pozitif ya da negatif, bu yaklaşımların ağırlıklı olarak "ulus", "ekonomi" kimlik" kültür" gibi daha makro düzeyde değerlendirmelere dayandığı, birey temelli değerlendirmelerin eksik kaldığı söylenebilir. Çalışmanın ulaştığı bulgulardan bir başkası ise Tanzimattan günümüze devlet adamlarımızda gözlemlenen "dış tehdit" algılamasına benzer bir tutumun küreselleşme çalışmalarında da kendisini ortaya koymasındır. Tartışmalarda küresel ekonomi, siyaset, terör, kültür, kimlik gibi daha çok "dışsal" etkilere ağırlıklı olarak vurgu yapılırken, birey temelli, yerel, ulusal, ya da bölgesel olanaklara ya da olanaksızlıklara işaret eden çalışmalar ikinci planda kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, globalleşme, Türkiye, küreselleşme literatürü.

AN ANALITICAL RESEARCH ON GLOBALIZATION LITERATURE IN TURKEY: FROM 'MEGA-NARRATIVES' TO ANXIETIES

Abstract:

The main aim of this article is to make an analysis and general assessment of globalization literature in Turkey. This paper mainly relies on a literature study named "Globalization Literature in Turkey: 1990-2004". When evaluated globalization studies in Turkey, it can be said that these debates are not to be done in a small curcles but in a very large frame. The approaches made by

* Dr. Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, kudretbulbul@yahoo.com

writers are not one dimensional but multidimensional. On the other hand these approaches, positive or negative, are based on macro level evaluations such as "nation", "economy", "culture" "identity" and individual-based evaluations are not adequate. One of the other finding of this study is that it can be seen similar perception of "external threat" of our statesmen from Tanzimat to recent times on globalization studies as well. While making stress on "external" influences such as global economy, politics, culture, terrorism, identity, those studies evaluating individual based, local, national or regional opportunities or disopportunities stayed in second level.

Keywords: Globalization, Turkey, globalization, globalization literature.

GİRİŞ

Küreselleşme çalışmaları, Türkiye'deki ve Türkiye dışındaki literatürden de rahatlıkla gözlemlenebileceği gibi, ağırlıklı olarak sosyal bilimlerden olmak üzere, pek çok disiplini kuşatmış görünmektedir. Siyaset Biliminden Uluslararası İlişkilere, Spordan sanata, kadın çalışmalarından etnisite araştırmalarına kadar birbirinden oldukça farklı geniş bir yelpazeyi kapsaması nedeniyle, küreselleşme çalışmalarında yıllara göre artan bir yoğunluk gözlemlenmektedir. Böylesi bir geniş çalışma ve ilgi alanı nedeniyle, Türkçe literatürde henüz örneğine rastlanmasa da, İngilizce literatürde fazlası ile "Globalization Readers"ların¹ (Küreselleşme Okumaları) varlığı bilinmektedir.

Bu çalışmanın amacı bir "Reader"da olması gerektiği gibi, Türkçe olarak yapılan önde gelen çalışmaları derlemek değil, belirli bir yöntemle ve belirli kriterler doğrultusunda belirlenmiş Türkiye Küreselleşme literatürünün teknik ve genel bir değerlendirmesini yapmaktır². Yapılacak teknik ve genel değerlendirme "Türkiye Küreselleşme Literatürü: 1990-2004" isimli literatür çalışmasına dayanmaktadır³. Küreselleşmenin sadece yerel, ulusal ya da bölgesel değil, aynı zamanda ve belki de daha çok gezegen ölçeğinde de boyutlarının bulunduğu düşünüldüğünde, Türkiye küreselleşme literatürü üzerine yapılacak bir değerlendirme, sadece Türkiyeli araştırmacıların değil, küreselleşme üzerine Türkiye'de yapılan çalışmalara ilgi duyan yabancı araştırmacılara da katkı sağlayacaktır.

D) KAPŞAM VE METODOLOJİ

İlgili literatür çalışmasında da belirtilmiş olmakla birlikte, bu makaledeki değerlendirmelerin, esas olarak yukarıda işaret edilen *Türkiye Küreselleşme Literatürü* üzerinden yapılıyor olması nedeni ile, Türkiye küreselleşme literatürünün nasıl bir metodoloji ve ne tür bir içerikle belirlendiğinin yeniden ortaya konması gerekir.

Bir literatür çalışması yapılırken karşılaşılabilecek en temel sorunlardan birisi, ilgili çalışmanın kapsamının ve metodolojisinin belirlenmesidir. Küreselleşme literatürü bağlamında ise başlangıçta çözülmesi gereken üç sorunun varlığından bahsedilebilir. İlki öncelikle ne tür çalışmaların küreselleşme literatürü içerisinde değerlendirileceğidir ki, bu sorun izleyen bölümün konusudur. İkincisi küreselleşme ile ilgili hangi tür kaynakların araştırmaya dahil edileceği, üçüncüsü ise, ilgili literatürün hangi zaman dilimi içerisinde ve hangi yollardan, kısaca nasıl oluşturulacağıdır.

Bu çalışmada temel olarak makale, bildiri ve kitaplar esas alınmış, küreselleşmeye ilişkin gazete yazıları dahil edilmemiştir. Çalışmanın amacı Türkiye ve belki de daha çok Türkçe küreselleşme literatürü olduğu için, doğal olarak Türkçe kaynaklar çalışma kapsamı içerisinde değerlendirilmiş, Türkçe dışında yazılmış kaynaklar kapsam dışında bırakılmıştır. YÖK tez katalogundan rahatlıkla ulaşılabileceği ve henüz yayınlanmış çalışmalar kategorisine girmediği için akademik tezlere de çalışmada yer verilmemiştir. Bu tezler yayınlanmışlarsa zaten çalışmanın kapsamı içinde değerlendirilmiştir.

Küreselleşme tartışmaları tarihsel olarak çok gerilere götürülemediği için, başlangıç olarak, literatürde bir zaman sınırlamasına gidilmemiştir. Ama Türkiye'de küreselleşme yazınının 1990'lı yıllarla birlikte başladığı söylenebilir. Bitiş tarihi olarak ise 2004 yılı temel olarak kabul edilmiş ve istatistiksel değerlendirmelerde 2004 yılına kadar olan kaynaklar esas alınmıştır. 2005 yılı için araştırma kapsamı dışında bırakılmış olmakla birlikte, araştırma sırasında rastlanan 2005 yılında yapılan çalışmalara da yer verilmiştir.

Literatür esas olarak, Milli Kütüphane, Ulakbim gibi araştırma kanallarından, Bilkent, ODTÜ, AÜ. SBF, Gazi Üniversitesi gibi üniversite kütüphanelerinden ve ilgili alanda yazılmış eserlerin kaynakçalarından derlenmiştir. Online araştırmalarda konu araştırması yanı sıra, "küreselleşme", "globalleşme", "global", "küresel" gibi kavramlar girilerek anahtar kelime araştırması da yapılmıştır. Derleme eserler içerisindeki makaleler genellikle ayrı ayrı belirtilmemiş olmakla birlikte, derlemeye ulaşılabilmişse bu makalelere de ayrıca yer verilmiştir.

Literatürdeki bazı makaleler küreselleşme ile doğrudan ilgili görülemeyebilir. Bu durum bir tercihten değil, ilgili araştırma kanalının (örneğin ULAKBİM'in) sınıflandırma ve değerlendirme sisteminden kaynaklanmaktadır. Benim küreselleşme kavramının içini nasıl doldurduğuma ise bir sonraki bölümde değinilecektir.

Eserlerin künyelerinde (tarih, sayı, yayınevi vs.) yanlışlıklar olabilir. Literatür oluşturulurken ilgili araştırma kanallarının verdiği bilgiler kontrol edilmemiştir. Bilgilerin doğruluğu kontrol edilmemiş olmakla birlikte, künyelerdeki eksik bilgiler İnternet yolu ile olabildiğince tamamlanmaya çalışılmıştır (Bülbül, 2005).

II) KÜRESELLEŞME KAVRAMININ SINIRLARI

Küreselleşme konusunda hazırlanacak bir literatür çalışmasının öncelikli olarak, küreselleşmeyi nasıl tanımladığını ya da başka bir deyişle, ne tür çalışmaları küreselleşme kapsamında değerlendirdiğini ortaya koyması gerekir. Kuramsal düzeyde küreselleşme kavramı üzerinde bir konsensüs söz konusu değildir. Herkesin çalışma alanı ve ideolojik duruşuna göre kavramın içerdiği anlam, kapsamı ve niteliği değişebilmektedir. Herhangi bir tasnif ya da sınıflandırma yapmadan, fazlaca anlamlı bulunmasa da, bilinen tanımlar genel olarak incelendiğinde, “zaman-mekan sıkışması” (Harvey, 1989: 284-307); “dünya çapında toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması” (Giddens, 1992: 66); “sınırsız toplum” (Urtmetzer, 1999:3); Liberalizmin küreselleşmesi-gezegen ölçeğinde yayılma” (Morin, 1997: 150); “iletişim, haberleşme ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı gelişme” (Ahmad and Donnan, 1994: 1) “karmaşık bağımlılık” (Tomlinson, 1999: 2); “dünyanın küçülmesi ve bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesi” (Robertson 1999:21; Arnason, 1993: 42); “küresel karşılıklı bağımlılık” (McGrew 1992); “Sosyal ve kültürel düzenlemeler üzerinde coğrafi engellerin azaldığı ve insanların bu azalmanın gittikçe farkına vardığı bir süreç” (Waters, 1995: 3); “emperyalizmin yeni bir versiyonu” (Molte, 1994: 161-181); “Kapitalist ekonomik ilişkilerin dünya yüzeyine yayılması, artan ekonomik ilişkilerin karşılıklı bağımlılıkları arttırması” (Bell, 1997: 363; Waters: 1995: 4); “soğuk savaş sisteminin yerini alan uluslararası bir sistem” (Friedman, 2000b:7) vb gibi tanımlar öne çıkmaktadır.

Küreselleşmenin nasıl tanımlandığı esas olarak bu sürece nasıl yaklaşıldığı ile ilgilidir. Yaklaşımlardan bağımsız olarak nesnel bir küreselleşme tanımına ulaşabilmek oldukça zor görünmektedir. Yapılan tanımlardan da gözlemlenebileceği gibi yaklaşımlardaki farklılıklar tanımlara yansımakta ve bu çerçevede küreselleşmenin bir yönü (kendiliğindenliği, emperyalist boyutu, ekonomik merkezli olduğu, bütün dünyayı etkilediği ...) öne çıkarılmaktadır. Bir özne olarak bilim adamının olguları ve nesnelere kavrayış biçiminden farklı bir yaklaşım geliştirebilmesi söz konusu olmadığından bu durumu olağan karşılamak gerekir. Aşağıdaki tanım denemesi de doğal olarak bu satırların yazarının yaklaşımını ortaya koyacaktır.

Bir küreselleşme tanımının, bu sürecin çok boyutluluğuna vurgu yapması, ilgili sürecin kendiliğindenliği kadar hegemonik olduğunu, eşit ilişkilere dayanmadığını açığa çıkarması ve son olarak ilgili sürecin yaşandığı boyutu ortaya koyması beklenir. Bütün bunları içerecek şekilde küreselleşme “siyasetten ekonomiye, spordan sanata, ticaretten kültüre, birey, topluluk, devlet ve uluslararasıda gittikçe artan bir etkilenim süreci” olarak tanımlanabilir. Tanımdaki siyasetten ... kültüre ifadesi ile sürecin boyutları, bireylerden ... uluslara ifadesi ile de sürecin aktörleri ortaya konulmaktadır. Bu yaklaşımda küreselleşme tanımlarında sıklıkla yapılan “karşılıklı bağımlılık” ya da “etkileşim” ifadelerine yer verilmeyerek “etkilenim” ifadesi tercih edilmiştir. Çünkü etkileşim ifadesi, karşılıklılık temelinde, bir ölçüde yatay, eşitlikçi,

kendiliğinden ilişkilere vurgu yapmakta ve sürecin güç boyutunu gözardı etmektedir. Etkilenim ise sürecin kendiliğindenliği kadar "zor" içerisinde değerlendirilebilecek hegemonik boyutunu da açığa çıkarmaktadır. Son olarak tanımda kullanılan "etkilenim süreci"nin küresel düzeyde tanımlanmadığını, ama etkilenimin gittikçe arttığına vurguyu amaçladığını belirtmek gerekir.

Bu çerçevede literatür taraması yapılırken küreselleşme sadece bir alana, ekonomiye, siyasete ya da kültürel çalışmalara özgü değil, bunları da içerecek şekilde daha geniş bir alanı kapsayacak biçimde bir tarama yapıldı. Türkiye'deki çalışmalara bakıldığında da benzer bir yaklaşım rahatlıkla gözlemlenebilir. Birbirinden oldukça uzak ve ilişkisiz çalışmalar "Küreselleşme", "Globalleşme", "Küresel", "Global" gibi kavramlarla ifadelendirilebilmektedir. Hatta küreselleşme, küresel gibi kavramların farklı kullanımlarının, diğer küreselleşme yazarları tarafından ilk bakışta anlaşılmazlığının zorluğundan bile bahsedilebilir⁴.

III) KÜRESELLEŞME ÇALIŞMALARININ YERYÜZÜ SEYRİ

Ekonomik, siyasal ve akademik çevrelerde, 1990'lı yılların moda terimi (buzzword) olmasına (Hay and Marsh, 2000: 1; Delanty, 2000: 82; Scholte, 2000: 8) rağmen, küreselleşme kavramının güncel yaşamda yaygınlıkla kullanılması fazla gerilere götürülemez. Global teriminin 400 yılı aşkın bir süredir (Waters, 1995: 2) sıfat olarak "bütün dünya" anlamında (Scholte, 2000: 43) kullanıldığı bilinmekle birlikte, Merriam Webster's Dictionary'de "globalize" olarak ilk kez 1944'de kullanılmıştır (Urmetzer, 1999: 49- vd). Kavramın diğer uzantuları ile birlikte (globalization, globalizing, globalized gibi) Oxford English Dictionary'de yer alması 1962 yılındadır. 1980'den sonra ise kavram İtalyanca'da globalizzazione, İspanyolca'da globalizacion, Portekizce'de globalizaçao, Almanca'da globalisierung, Fransızca'da mondialisation, Romence'de mondializare, Flemenkçe mondialisering (Fransızca, Romence ve Flemenkçe globalisation, globalizare ve globalisering kavramları da gittikçe yaygınlaşmaktadır), Endonezyaca'da globalisasi, Kore dilinde Gukle Hwa, Timor dilinde luan bo'ot ve Vietnamca'da toan kou olarak hemen hemen tüm dünya dillerine girmiş durumdadır (Schote, 2000: 43).

Bir kavram olarak kullanılmamış olsa da küreselleşmenin bugünkü anlamına yakın olarak ilk kez 150 yıl önce Marx ve Engels tarafından Manifesto'da kullanıldığı söylenebilir (Marx and Engels, 1955: 12).

Akademik literatürde ise kavramın ilk kullanılışı McLuhan'ın 1963'de yazdığı ve 1964'de basılan "Understanding Media" isimli eseri ile olmuştur. McLuhan çalışmasında küresellik, küreselleşme gibi kavramlara yer vermezken, "global" kavramını, "küresel çerçeveleme, sarılma" (global embrace), "küresel köy" (global village) ve "küresel ateşkes" (global armistice) olarak üç kez kullanır (McLuhan, 1964). Bununla birlikte küreselleşme ile ilgili olarak 90'lı yıllara kadar fazlaca bir

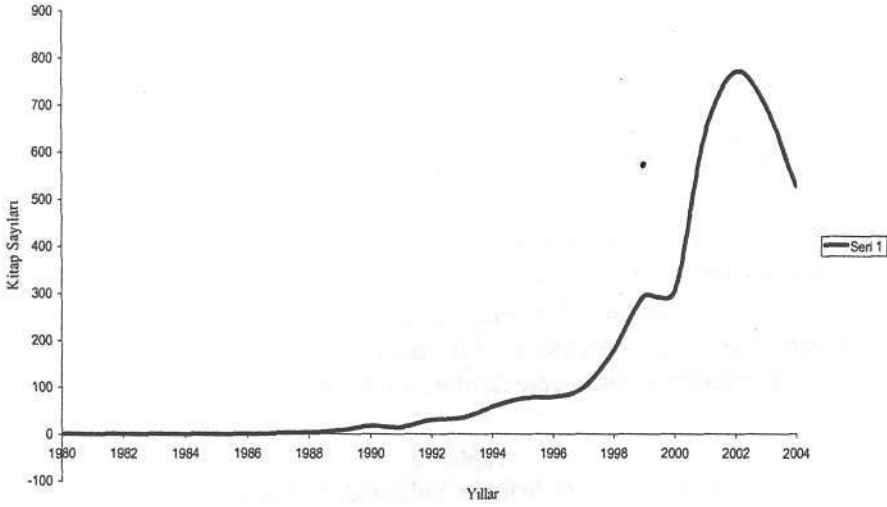
çalışmanın yapıldığı gözlenmez. Bush, IBSS (International Bibliography of Social Science), Library of Congress ve Article1st database verilerini kullanarak küreselleşme (globalization ya da globalisation) kavramını girerek bulduğu sonuçlarda 80-90 yılları arasında çok fazla bir artış olmadığını asıl çalışmaların 90'lı yıllardan sonra yapıldığını belirtir (Bush, 2000: 23)⁵.

Gerçekten de Amerikan Kongre Kütüphanesinde “globalization” ve “globalisation” kavramları girilerek İnternet üzerinden yaptığım araştırmada 1980 ile 1987 arasında herhangi bir kayda rastlanmamıştır⁶. İlk kayıt 1987 yılında olmakla birlikte 1990 yılına kadar sadece 12 çalışmanın varlığı dikkat çekmektedir. Doksanlı yıllarla birlikte çalışmaların sayısı artmakta ve 2002 yılında 770 kayıtlı maksimum düzeyine çıkmaktadır. 2004 yılına kadar bulunan toplam eserlerin sayısı 3828'dir. Buna 2005 yılı da eklenirse toplam kayıt sayısı 4166'ya ulaşmaktadır. Kongre kütüphanesindeki küreselleşme üzerine bulunan kayıtların yıllara göre dağılımı aşağıdaki gibidir. (Tablo : 1)

Tablo : 1
Amerikan Kongre Kütüphanesindeki Küreselleşme
Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Globalization	Globalisation	Toplam
1987	1	1	2
1988	3	0	3
1989	6	1	7
1990	16	0	17
1991	14	0	14
1992	20	10	30
1993	32	4	34
1994	46	12	58
1995	66	10	76
1996	68	11	79
1997	85	14	99
1998	157	22	179
1999	265	29	294
2000	473	60	303
2001	580	56	636
2002	698	72	770
*2003	636	63	699
2004	470	58	528
2005	300	38	338
Toplam			4166

Bu verilerin diyagram biçimindeki ifadesi ise Grafik : 1'deki gibidir:

Grafik : 1

Yıllara Göre Amerikan Kongre Kütüphanesi Küreselleşme Kayıtları

Tablo : 1 ve Grafik : 1'den de anlaşılabilceği gibi 2002 yılından sonra yapılan çalışmaların sayısında bir düşüş görülmektedir. Bununla birlikte 2002 yılından sonra küreselleşme çalışmalarının azalmakta olduğu yorumunu yapmak zor görünmektedir. Çünkü daha önce, 28 Haziran'da kongre kütüphanesinde elde edilen veriler ile 14 Temmuz'da elde edilen veriler arasında farklılıklar, özellikle son yıllara ait kayıtlarda artışlar bulunmaktadır. Yaklaşık iki hafta ara ile yapılan araştırma sonuçlarında farklılıkların bulunması kütüphaneye yeni girişlerin yapılmakta olduğunu göstermektedir. 2003 ve 2004 yılına ait kayıtların düşüklüğünün bir nedeni de bu yıllara ait kütüphane kayıtlarının bitmemiş olması ya da yeni kayıtların yapılmakta olması olarak görülebilir. 2005 yılı henüz bitmediği için bu yıla ait kayıtların önceki yıllara göre düşük olması zaten beklenen bir sonuçtur. Bu nedenle, sadece verilere bakarak, 2002 yılından sonra küreselleşme çalışmalarının azalmakta olduğunu söylemek için henüz erkendir.

IV) TÜRKİYE KÜRESELLEŞME LİTERATÜRÜNÜN ANALİZİ

Bir kavram olarak küreselleşmenin Türkçe'de kullanımı çok eskilere götürülemezken, bir sıfat olarak "küresel" ifadesinin kullanımının oldukça eski olduğu söylenebilir. Mehmet Doğan'ın yazdığı 1982 baskı *Büyük Türkçe Sözlük*'de "küresel" "kürevi karşılığı olarak kullanılan, ek olarak yanlış bir kelime" olarak tanımlanmaktadır. "Kürevi" ise "küre şeklinde, yuvarlak, toparlak, küre ile ilgili" olarak açıklanmaktadır (Doğan, 1982: 628). Sözlüklerde "küresel" "çember, dairesel,

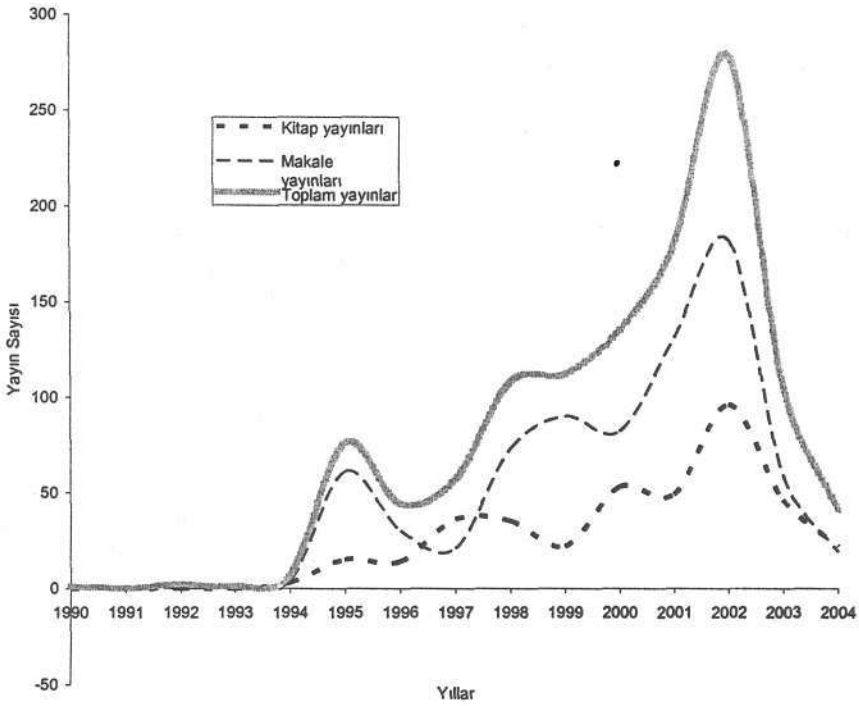
elipsimsi, eliptik, müdevver, oval, toparlak, tortop, tostoparlak, yuvarlak” gibi anlamlarda da kullanılmaktadır.

Teknik bir terim olarak “küresel”in Türkçe literatürde kullanımının da oldukça eski olduğu söylenebilir. Milli Kütüphane kayıtlarına göre, “küresel”in bu anlamda kullanıldığı ilk eser 1944 yılında, Kamil Eyice tarafından yazılan ve Hüsnütabiat Basımevi tarafından basılan “Düzlem ve Küresel Trigonometri: (Müstevî ve Kürevî Müsellesat)” isimli çalışmadır. Kayıtlardan teknik bir terim olarak “küresel”in daha sonraki yıllarda da kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Bir kavram olarak küreselleşmenin Türkçe literatürde kullanımı için ise 1990’lı yıllara kadar beklemek gerekecektir. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre Türkiye küreselleşme literatürünün yıllara göre dağılımı Tablo : 2’deki gibidir:

Tablo : 2
Türkiye Literatürünün Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Kitap=391	Makale=756	Toplam=1147
1990		1	1
1991			0
1992		2	2
1993		1	1
1994	3	4	7
1995	15	61	76
1996	14	30	44
1997	36	21	57
1998	35	73	108
1999	22	90	112
2000	53	82	135
2001	49	131	180
2002	95	182	277
2003	46	59	105
2004	22	19	41
TY			1

Grafik : 2
Türkiye Literatürünün Yıllara Göre Dağılımı

Grafik : 2'de görüldüğü gibi Türkiye küreselleşme literatürünün dağılımı beşerli yıllar içerisinde değerlendirilebilir ve 3 grupta toplanabilir:

1. Dönem: Başlangıç Dönemi: 1990-1994
2. Dönem: Yükseliş Dönemi: 1995-2000
3. Dönem: Zirve ve Duraklama Dönemi: 2000-2004

Bu dönemler bağlamında Türkiye küreselleşme literatürünü irdelemek gerekirse, ilk dönemde fazlaca bir çalışmanın varlığı söz konusu değildir. Oldukça sınırlı sayıdaki çalışmalarda daha çok küreselleşmenin ekonomik boyutuna ve emperyalizmle olan ilişkisine vurgu yapılmaktadır. Bu çalışmanın ulaştığı bulgulara göre küreselleşmenin "globalizm" olarak ilk kez kullanımı, Sungur Savran'ın 1992'de, *11. Tez*'de yazdığı "Globalizm, Milliyetçilik, Enternasyonalizm" isimli makalesi ile bu dönemdedir.

İlk dönemde sadece 11 çalışmanın varlığı düşünülürse, küreselleşme ile ilgili asıl çalışmaların ikinci dönemde başladığı söylenebilir. Bu dönemde yapılan çalışmaların birbirinden oldukça farklılaştığı da gözlemlenmektedir. Örnek vermek

gerekirse, “Küresel Isınmanın Böcek Populasyonları Üzerine Muhtemel Etkileri” (Akbulut, 1995), “Antonio Negri: Postmarksist Bir Küreselleşme Karşısı” (Çabuklu, 1995), “Kemalizmle Küreselleşme” (Işıklı, 1997) Tanzimat’tan XXI.Yüzyıla Türkiye Ekonomisi: Birinci Küreselleşmeden İkinci Küreselleşmeye (Kazgan, 1999) gibi birbirleri ile ilişkili/ilişkisiz bu dönemde yapılmış pek çok çalışmaya rastlamak mümkündür. Fuat Keyman ve Ali Yaşar Sarıbay tarafından derlenen “Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam” (1997), “Milli Kültürler ve Küreselleşme, Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VI. İlmi Kongresi” (1998) gibi ilk geniş kapsamlı çalışmalar da yine bu dönemde yapılmıştır.

3.dönemde küreselleşme ile ilgili tartışmalar artık çok daha yaygınlık kazanmış durumdadır. Bu dönemde küreselleşme üzerine yapılan kongreler, derleme kitaplar ya da dergi özel sayıları öne çıkmaktadır. Doğu-Batı, Liberal Düşünce, Tezkire, Praksis gibi düşünce dergileri bu dönemde küreselleşme özel sayıları yayınlamışlardır.

Küreselleşme ile ilgili bir yılda yapılan en fazla çalışma da, 2002 yılında, yine bu dönemde görülmektedir. 2002 yılına kadar yapılan çalışmaların sayısı yıllara göre artarken bu yıldan sonra bir duraklama bir gerileme gözlemlenmektedir. Bu durum 2002 yılından sonra küreselleşme ile ilgili çalışmalarda bir gerileme olduğu ile açıklanabilir. Ama bir duraklama ya da gerilemeden bahsetmek için daha sonraki yıllarda alınacak verilere göre hareket etmek daha sağlıklı görünmektedir. Çünkü Kongre Kütüphanesi kayıtlarının bile iki haftada değiştiği göz önüne alındığında, son yıllara ait yapılan çalışmalar henüz yeterince bilinmemekte olduğu ve izleyen yıllarda bu çalışmaların kayıtlara geçeceği düşünülebilir. Ayrıca 2003 ve 2004 yılına ait kayıtların düşük görünmesinin bilinen net bir nedeni daha vardır ki bu durum son dönemlerde küreselleşme ile ilgili yapılan çalışmaların azalmakta olduğu gibi bir yorumu engellemektedir: Literatür taramasının önemli kaynaklarından birisi olan Milli Kütüphane veri tabanı 2003 yılına ait çalışmaların tamamını kapsamamakta, 2004 yılında yapılan çalışmalara ise, özellikle makale taramasında, hiç yer vermemektedir.

Türkiye küreselleşme literatürü ile ilgili diğer istatistiki bilgilere gelince, literatürde küresel-küreselleşme, global-globalleşme kavramlarının birlikte kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, birinci dönemde yapılan çalışmalarda küresel-küreselleşme, global-globalleşme gibi kavramların kullanımı hemen hemen eşit oranda iken, 2. ve 3. dönemde küresel ve küreselleşme kavramlarının kullanımı daha yaygın hale gelmiştir. Literatürdeki çalışmalarda global(228) ve globalleşme (101) kavramları toplam olarak 329 kez kullanılırken, küresel (936) ve küreselleşme (661) 1597 kez kullanılmıştır.

Türkiye Küreselleşme Literatürünün, belirli yazarların yoğun katkıları söz konusu olmakla birlikte, birkaç yazarın tekeliyle değil geniş denebilecek bir yazar kesimince oluşturulduğu söylenebilir. Literatüre üç ya da daha fazla çalışma ile katkı sağlayan 82 yazar, toplam olarak 357 çalışmanın sahibidir. Bu oranla, bazı çalışmalar birden fazla yazar tarafından birlikte yapıldığı için küçük oranlı bir çift sayma riski

olmakla birlikte kayıtlı 1147 toplam çalışmanın yaklaşık üçte birinin 82 yazar tarafından kaleme alınmış olduğu söylenebilir. Literatüre en fazla katkı yapan yazarların oranının 1/3 ile sınırlı kalması, Türkiye'deki küreselleşme yazınının ve tartışmalarının belirli bir çevre ile sınırlı kalmadığı aksine geniş bir bu tartışmaların geniş bir katılımı yapılmakta olduğunun bir göstergesi olarak da görülebilir. Fuat Keyman, 25 çalışma ile küreselleşme literatürüne en fazla katkıda bulunanların başında gelmektedir.

Tablo : 3
Türkiye Literatürünün En Fazla Katkı Yapan Yazarlara Göre Dağılımı
(3 ve daha fazla)

Yazar	Sayı	Yazar	Sayı	Yazar	Sayı	Yazar	Sayı
Keyman E. Fuat	25	Önür Nimet	5	Çavuşgil S. Tamer	3	Masca Mahmut	3
İMKB Dergisi	12	Öztürk Osman Metin	5	Dağı İhsan D.	3	Öcal Oğuz M.	3
DPT	11	Aktan Coşkun Can	4	Demir Ömer	3	Özbilen Şevki	3
İktisat Dergisi	10	Aslanoğlu Rana	4	Derviş Kemal	3	Özyürek Ragıp	3
Sarıbay Ali Yaşar	8	Başkaya Fikret	4	Eğilmez A. Mahfi	3	Sabır Hasan	3
Ulagay Osman	8	Demirer Temel	4	Ekonomik Forum	3	Sancar Mithat	3
Yılmaz Gaye	8	Dikmen A. Alpay	4	Erdoğan Mustafa	3	Savran Sungur	3
Koçdemir Kadir	7	Erbaş Hayriye	4	Eroğlu Feyzullah	3	Sayılgan Şevket	3
Çeçen Anıl	6	Ercan Fuat	4	Gözen Ramazan	3	Sönmez Sinan	3
Kızılcılık Sezgin	6	Kazgan Gulden	4	Gürdoğan E. Nazif	3	Şahbazov Rövsen	3
Somel Cem	6	Oran Baskın	4	Gürgür Nuri	3	Şaylan Gencay	3
Yeldan Erinç	6	Özdek Yasemin	4	Hacısalihioğlu İ. Yaşar	3	Şimşek Osman	3
Acar Mustafa	5	Şahsuvaroğlu Lütü	4	Hocaoğlu Durmuş	3	Timur Taner	3
Aren Sadun	5	Topuz Hıfzı	4	İktisat İşletme ve Finans	3	Toprak Metin	3
Boratav Korkut	5	Akyüz Yılmaz	3	İnsel Ahmet	3	Tutar Hasan	3
Ekim Nusret	5	Altan Mehmet	3	İyibozkurt Erol	3	Yeniçeri Özcan	3
Erbay Yusuf	5	Bülbül Kudret	3	Karakaş Mehmet	3	Yıldızoğlu Ergin	3
Güler Birgül Ayman	5	Büyüksulu Ali Rıza	3	Karlık S. Rıdvan	3	Yorgun Sayım	3
İşıklı Alparslan	5	Canbolat İbrahim	3	Kılıçbay Mehmet Ali	3	Yüksel Mehmet	3
Keyder Çağlar	5	Cangızbay Kadir	3	Koray Meryem	3		
Öke Mim Kemal	5	Çaşın Mesut Hakkı	3	Manisalı Erol	3	Toplam: 82	357

Küreselleşme literatürünün yayınlandığı dergi ve yayınevlerinin dağılımı, küreselleşme yazarlarının dağılımından farklılık göstermektedir. Küreselleşme üzerine üç ya da daha fazla eser verenlerin oranı küreselleşme literatürün 1/3'ünü aşmazken, toplam literatürün yarısından fazlası 4 ya da daha fazla çalışmanın yayınlandığı dergi ve yayınevleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo : 4
Küreselleşme Üzerine 4 Ya Da Daha Fazla Makalenin Yayımlandığı Dergiler

Dergi Adı	Sayı	Dergi Adı	Sayı
İktisat Dergisi	42	Ekonomik Forum	7
Birikim	30	Dış Ticaret Dergisi	7
Yeni Türkiye	29	Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi	7
Doğu-Batı	29	Vergi Sorunları Dergisi	6
İktisat İşletme ve Finans	24	Türk İdare Dergisi	6
Türk Yurdu	20	Toplum ve Hekim	6
Mercek	19	Kamu-İş	6
Evrensel Kültür	15	Amme İdaresi Dergisi.	6
Mülkiyeliler Birliği Dergisi	14	Varlık	5
Eğitim Araştırmaları	14	Uluslararası İlişkilerde Olaylar ve Yorumlar	5
2023 Dergisi	14	Tarım ve Köy	5
Toplum ve Bilim	13	Ekonomik Yaklaşım	5
İMKB Dergisi	13	Çağdaş Yerel Yönetimler	5
Praksis	12	Cogito	5
Karizma	12	Adam Sanat	5
Liberal Düşünce	11	Yönetim ve Ekonomi	4
Banka ve Ekonomik Yorumlar	11	Yapı	4
Pazarlama Dünyası	10	Türkiye Günlüğü	4
Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye	10	Selçuk İletişim	4
Finans Dünyası	10	Sayıştay Dergisi	4
Stratejik Analiz	9	Polis Bilimleri Dergisi	4
Standard	9	Mülkiye	4
Vergi Dünyası	8	Muhafazakar Düşünce	4
Köprü	8	Milliyet Sanat Dergisi	4
Bilim ve Teknik	8	Jeopolitik	4
Atatürkçü Düşünce	8	Eğitim Yönetimi	4
Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi	8	Demokrasi Gündemi	4
Özgür Üniversite Forumu	7	CÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi	4
Marksizm ve Gelecek	7	Bilim ve Ütopya	4
Made in Turkey	7	Arredamento Mimarlık	4
İlim ve Sanat	7	Anayasa Yargısı, Cilt 20	4

Toplam: 62 Dergi : 588 Yayın

Tablo : 5
4 Ya Da Daha Fazla Küreselleşme Üzerine Eser Yayınlayan Yayınevleri⁷

Yayınevi Adı	Yayın Sayısı	Yayınevi	Yayın Sayısı
T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları	29	Timaş Yayınları	5
Alfa	16	Harb-iş	4
Çizgi Kitabevi	16	İstanbul Ticaret Odası	4
İmge Kitabevi	13	Konrad Adenauer Vakfı	4
DPT Yayınları	12	Küyerel Yayınları	4
Vadi Yayınları	10	Ötüken Neşriyat	4
Nobel Yayın Dağıtım	8	Siyasal Kitabevi	4
TMMOB	7	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu	4
İletişim Yayınları	6	Ziraat Mühendisleri Odası	4
YTÜ Stratejik Araştırmalar Merkezi	6	Toplam: 19 Yayınevi	160

Tablolardan da izlenebileceği gibi 62 dergide küreselleşme ile ilgili 588 makale yayınlanmış ve 19 yayınevi tarafından 160 eser basılmıştır. Toplam olarak ise 81 dergi ya da yayınevi tarafından 748 çalışma yayınlanmıştır. Bu oran 1147 toplam yayının yarısından fazlasını oluşturmakta, %65'ine denk düşmektedir. Yazar sayısının yayınevleri ve dergi sayısından daha fazla olması nedeni ile küreselleşme literatürünün yarısından fazlasının bu yayınevi ve dergilerde toplanması olağandır.

SONUÇLAR

Türkiye küreselleşme literatürü üzerine, toplam 1147 çalışmayı içerecek biçimde genel bir analiz yapmak zor görünmektedir. Bununla birlikte çok genel bazı noktalara işaret edilebilir.

Öncelikle Türkiye'deki küreselleşme tartışmalarının dar bir çevre ile sınırlı kaldığı söylenemez. Literatüre bakıldığında bu tartışmalara oldukça geniş bir yelpazeden katılımın varlığı dikkati çekecektir. Küreselleşme tartışmalarına 3 ya da daha fazla eserle katkıda bulunanların literatüre katkıda bulunanların toplamına oranı 1/3'ü geçmemektedir.

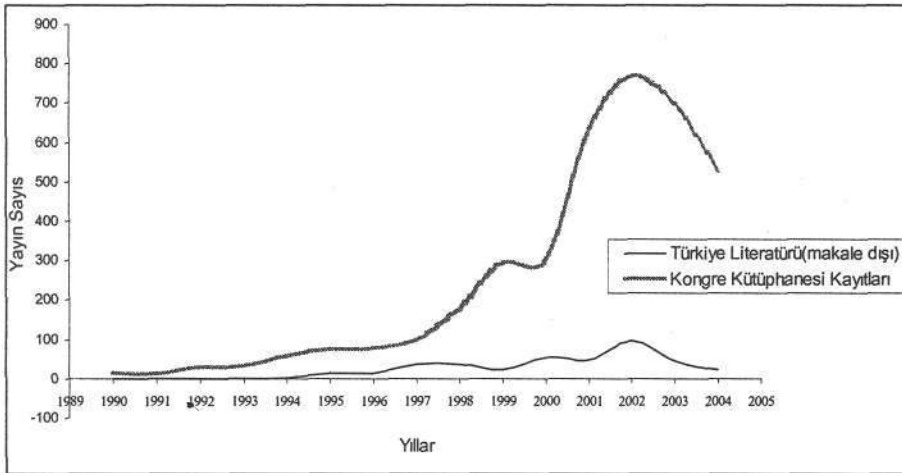
İkinci olarak bu tartışmalarda küreselleşmenin tekil değil çoğul boyutlarına vurgu yaptığı söylenebilir. Çoğulluk sadece küreselleşmenin ekonomik, politik, stratejik, kadın çalışmaları gibi çok farklı biçimleri için sözkonusu değil, küreselleşmeye olumlu, olumsuz ya da kuşkucu yaklaşımlar biçimindeki tepkilerde de sözkonusudur.

Üçüncü olarak Türkiye'de dünyadakine paralel olarak küreselleşme çalışmalarının öncelikle küreselleşmenin ekonomik boyutuna vurgu yapan çalışmalarla başladığı, bunu sırası ile siyasal, kültürel ve 11 Eylül'den sonra güvenlik boyutlarının izlediği söylenebilir. Türkiye'deki tartışmaların dünyadaki tartışmalarla ilgili paralellliği

sadece içerik bakımından değil, biçimsel bakımdan; küreselleşme üzerine yapılan yayınlardaki artışlar ve azalışlar bakımından da söz konusudur. Aşağıdaki Türkiye ve Library of Congress'deki küreselleşme üzerine yıllara göre basılmış kitap dağılım eğrisinde bu paralellik daha somut olarak gözlemlenebilir.

Tablo : 6
Türkiye Ve Kongre Kütüphanesi Dağılımı (Kitaplar İçin)

Yıllar	Türkiye	Kongre Kütüphanesi
1990	0	17
1991	0	14
1992	0	30
1993	0	34
1994	3	58
1995	15	76
1996	14	79
1997	36	99
1998	35	179
1999	22	294
2000	53	303
2001	49	636
2002	96	770
2003	46	699
2004	22	528

Grafik : 3

Türkiye Literatürünün (Makale Dışı) ve Kongre Kütüphanesi Kayıtlarının Karşılaştırılması

Türkiye'de küreselleşme üzerine yapılan çalışmaların hangi alanda yoğunlaştıklarını tespit etmek, ilgili çalışmaların çoğunlukla birden fazla disiplini içeriyor olması nedeni ile zor görünmektedir. Bununla birlikte küreselleşme literatürü üzerinde yapılacak anahtar kelime taraması ya da kavram analizi bir ölçüde yol gösterici olabilir. Böyle bir analiz, çok fazla istatistiksel bir değer taşımamakla birlikte, Türkiye'deki çalışmaların içeriğini, genetiğini bir ölçüde yansıtmaları bakımından anlamlı bulunabilir. Küreselleşme literatürüne bakıldığında, Tablo : 7'den de izlenebileceği gibi, küreselleşmenin yoğun olarak ekonomik, siyasal ve kültürel boyutları ile tartışıldığı bunu, uluslararası ilişkiler, sosyal ve güvenlik alanlarının izlediği söylenebilir.

Tablo : 7
Türkiye Küreselleşme Literatürünün Genetiği

Ekonomi alanı	Ekonomi: 124; sermaye: 32; piyasa: 26; Pazar: 22; rekabet: 25; finans: 17; İşletme: 15; iktisat:15; şirket: 15; sektör: 9; firma: 6
Siyasal alan	siyasal, siyaset: 47; ulus: 148; devlet: 75; politik: 53; demokrasi: 18; egemen, egemenlik: 12
Kültürel alan	Kültür: 134; kimlik: 20; medeniyet: 4; dil 12
Uluslararası alan	Uluslar arası: 90; Avrupa: 23; AB: 7; ABD, Amerika: 17
Sosyal alan	Toplum: 47; sosyal: 40; Sosyoloji: 5
Güvenlik alanı	Kriz:67; terör: 21; 11 Eylül: 15; güvenlik: 14; savaş: 13, barış: 2
Hegemonik alan	Emperyalizm, emperyalist: 23; hegemon: 5, sömürge, sömürme: 7
Eğitim Alanı	Eğitim: 35
Sendikal alan	Sendika: 30; çalışma hayatı: 12
Çevre	Çevre: 16; ısınma: 13; Kent: 18
İdeolojik Alan	İslam: 22; kapitalizm: 22; idoloji: 6
Birey, Hak ve Özgürlükler alanı	Hak: 16; hukuk: 12; özgürlük: 3; birey; 3
Teknolojik alan	Teknoloji: 23; bilgi: 16; internet: 10; bilim: 16

Tablo : 7'den de izlenebileceği gibi, postmodernistlerin "grand" ya da "mega narratives" dedikleri "büyük anlatı"ları çağrıştıracak biçimde, Türkiye'deki küreselleşme tartışmalarının daha çok "ulus", "uluslararası" "devlet", "kimlik", "kültür" "ekonomi" gibi bireyi aşan, birey-üstü makro değerlendirmelere odaklandığı söylenebilir. Örneğin yapılan çalışmaların başlıklarında "birey" kelimesine sadece üç kez yer verilirken ulus kavramı 148 kez kullanılmış durumdadır. Türkiye literatüründe birey ya da mikro düzeyde değerlendirmelerin yetersiz olduğu söylenirken, belirtilmek istenen, birey temelli değerlendirildiğinde küreselleşmenin daha olumlu ya da olumsuz görüleceği değildir. Sadece bu boyutunun eksik kaldığı vurgulanmak istenilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki değerlendirmelerin daha çok makro düzeyde yapıldığı ya da kurumsal değerlendirmeler olarak kaldığı söylenebilir⁸. Tartışmalar, bireylerin gündelik

yaşamlarının doğrudan nasıl etkileneceği üzerinden değil, “ulus”, “kimlik”, “ekonomi”, “kültür” gibi kurumsal yapılar üzerinden yürütülmektedir. Bu yaklaşımlarda tartışmalar doğal olarak, ideoloji ya da küreselleşmeye pozitif ya da negatif yönde aşırı anlamlar yükleyen değerlendirmeler zeminine kolaylıkla kayabilmektedir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında, küreselleşmenin pozitif ve negatif boyutlarına aynı anda işaret eden çalışmaların az sayıda kaldığı da dikkati çekmektedir. Küreselleşmenin bir boyutuna işaret edilirken ağırlıklı olarak, küresel ekonomi, emperyalizm, Türkiye üzerine etkileri, ulus-devleti nasıl dönüştüreceği gibi daha çok dışsal boyutuna vurgu yapıldığı söylenebilir. Küreselleşmenin dışsal, uluslar arası, ya da emperyal boyutu kuşkusuz yadsınmaz. Bununla birlikte küreselleşmenin ulusal ya da yerel boyutlarını ihmal eden bir değerlendirme ya da yaklaşımlar seti, küreselleşmenin sunduğu ya da varsa eğer fırsatlar boyutunu görebilmeyi ve bu boyutunu olabildiğince genişletebilmeyi engelleyebilir. Sürekli nasıl ve hangi biçimde olumsuz etkileneceğimizi düşünmek, ilgili süreçte, kendi birikimlerimizden hareketle gerçekleştirebileceğimiz olanakları da kaçırmamıza neden olabilir. Bu durum Tanzimattan günümüze Türk siyasal elitlerinde gözlemlenen, belki de son dönem Osmanlı gerilemesi ile de ilgili olarak, abartılmış bir “dış tehdit” algılamasına paralel bir durumu çağrıştırmaktadır.

Son olarak Türkiye'deki küreselleşme literatürünün ya da tartışmalarının, ilgili tartışmaların bütün dünyada yaşanıyor olması nedeni ile, fazlası ile Türkiye'ye özgü olduğu söylenemez. Bu nedenle, Avrupa Birliği, Uluslararası İlişkiler, İnsan Hakları gibi küreselleşme ile bir biçimde ilişkili konularda, Türkiye'de yaşanmakta olanın, Türkiye'nin kendine özgü koşullarından değil, tersine gezegen düzeyinde yaşanmakta olan bir olgunun Türkiye'de de yaşanmakta olmasından kaynaklanmakta olduğunu belirtilebilir.

SONNOTLAR

- ¹ Bu 'Globalization Readers'lardan kapsamlı iki tanesi için bakınız: LECHNER, Frank J. ve BALI, John (eds) *The Globalization Reader*, Oxford, Malden: Blackwell Publishers, 2000 ve HELD, David ve MCGREW, Anthony (eds), *The Global Transformation Reader*, Malden: Blackwell Publishers, 2000.
- ² Siyasal, kültürel ve genel boyutları ile Türkiye'de küreselleşmenin nasıl algılandığı, nasıl yorumlandığı ve küreselleşmeci, karşıt ya da kuşkucu olarak Entelektüellerin Türkiye'de küreselleşmeye nasıl tepki verdiklerinin 22. dönem milletvekilleri ile kıyaslamalı bir analizi doktora çalışmamda yapılmış olduğu için bu makalede Türkiye küreselleşme literatürünün daha çok teknik analizi ve genel değerlendirmesi üzerinde durulacaktır. İlgili Doktora tezi için bkz: Kudret Bülbül, *Küreselleşme Kültür ve Siyaset: Türk Düşünsel ve Siyasal Yaşamında Küreselleşme Yaklaşımları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜ. SBE, 2004.
- ³ Bu çalışma için bkz: BÜLBÜL, Kudret, "Türkiye Küreselleşme Literatürü: 1990-2004" <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/bulbul.doc>
- ⁴ Küreselleşme, küresel, global gibi kavramların farklı kullanımları için bkz: TERCAN, Erhan A., "Kömür Yatakları Rezervinin Jeoistatistiksel Yöntemle Global Kestirimi" *Madencilik*, 1998, S. 1-3;; Mehmet Erdoğan, Hasan Hasırcı "Östemperlenmiş Küresel Grafitli Dökme Demirlerde Alaşım Elementleri (Cu, Ni), Östemperleme Sıcaklık ve Süresinin Mikroyapı Oluşumuna Etkileri" *Journal of the Institute of Science and Technology of Gazi University*, 2001, s.1; Kadir Cangızbay, *Globalleş(tir)me Terörü*, Ankara: Odak Yayınevi, 2003
- ⁵ Andreas Bush'un bu üç veri tabanını kullanarak yıllara göre küreselleşme üzerine yapılmış çalışmaları gösteren diyagramı için bkz: "Unpacking Globalization Debate: Approaches, Evidence and Data" in *Demystifying Globalization*, Eds: Colin Hay, David Marsh. Macmillan Press-UK, ST. Martin's Press-Usa, 2000, s. 23.
- ⁶ Library of Congress'in internet sayfas üzerinde, (<http://catalog.loc.gov/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?DB=local&PAGE=Second>) 14 Temmuz 2005 tarihinde, "Kaydın herhangi bir yerinden (keyword anywhre)" araması ile "globalization" ve "globalisation" kavramlar girilerek ve "publication information" seçeneği ile yayın tarihleri tek tek girilerek bu verilere ulaşılmıştır.
- ⁷ Kendisine ulaşılan derleme kitaplardaki makalelerin kayıtları ayrı ayrı yapıldığı için bazı yayınevlerinin oranı olduğundan fazla görünebilir.
- ⁸ Türkiye'deki küreselleşme ile ilgili çalışmalarda, tablodan da gözlemlenebileceği gibi, çalışma hayatı ve sendikalarla ilgili çalışmaların dikkate değer bir ağırlığı görülmektedir. Sendikalarla ilgili çalışmaların küreselleşmenin başka bazı alanlarından daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum Türkiye'deki sendikaların, başka kurum ve kuruluşlara göre, görece olarak, küreselleşme sürecine daha fazla ilgi duyduklarının ve ilgili sürecin Türkiye üzerine olası etkileri üzerine çalışmalar yaptıklarının ya da yaptırduklarının bir işareti olarak da görülebilir.

KAYNAKÇA

- AHMAD, Akbar S. ve DONAN, Hastings. (1994), "İslam in the Age of Postmoderntiy", *İslam, Globalization and Postmodernity* içinde, Eds.: Akbar S. Ahmad; Hastings Donnan, London and New York: Routledge.
- AKBULUT, Süleyman. (1995), "Küresel Isınmanın Böcek Populasyonları Üzerine Muhtemel Etkileri", *Ekoloji ve Çevre Dergisi*, No: 1.
- ANDREAS, Bush. (2000), "Unpacking Globalization Debate: Approaches, Evidence and Data" in *Demystifying Globalization*, Eds: Colin Hay, David Marsh. Macmillan Press-UK, ST. Martin's Pres.
- ARNASON, Johan P. (1993), "Ulusçuluk, Küreselleşme ve Modernlik" *Birikim*, No: 49.
- BELL, S. (1997), "Globalization, Neoliberalism And The Transformation Of The Australian State", *Australian Journal Of Political Science*, No: 32.
- BÜLBÜL, Kudret. (2004), *Küreselleşme Kültür ve Siyaset: Türk Düşünsel ve Siyasal Yaşamında Küreselleşme Yaklaşımları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, AÜ. SBE.
- BÜLBÜL, Kudret. (2005), "Türkiye Küreselleşme Literatürü: 1990-2004"
<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/bulbul.doc>
- ÇABUKLU, Yaşar. (1995), "Antonio Negri: Postmarksist Bir Küreselleşme Karşıtı", *Varlık*, No: 1
- DELANTY, Gerald. (2000), *Citizenship in a Global Age- Society, Culture, Politics*, Buckingham/Philadelphia: Open University Press.
- DOĞAN, Mehmet. (1982), *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Birlik Yayınları.
- EYİCE, Kamil. (1944), *Düzlem ve Küresel Trigonometri: (Müstevî ve Kürevî Müsellesat)*, Hüsnütabiat Basımevi
- FRİEDMAN, Thomas, L. (2000), "A Manifesto for the Fast World", *Globalization* içinde, Ed.: Katie Sjursen, USA: H.W. Wilson Company, Aynı makale için bkz. *New York Times*, March 28/1999.
- HARVEY, David, (1989), *The Condition of Postmodernity*, Oxford: Basil Blackwell.
- HAY, Colin ve MARSH, David. (2000), "Introduction: Demystifying Globalization" in *Demystifying Globalization*, Eds: Colin Hay, David Marsh, London, New York: Macmillan Press/UK, ST. Martin's Press/Usa.
- IŞIKLI, Alparslan. (1997), "Kemalizmle Küreselleşme", *Atatürkçü Düşünce*, No: 1
- KAZGAN, 1999, *Tanzimat'tan XXI.Yüzyıla Türkiye Ekonomisi: Birinci Küreselleşmeden İkinci Küreselleşmeye*, İstanbul: Akdeniz Yayınları.
- KEYMAN, Fuat ve SARIBAY, Ali Yaşar (Ed.). (1997), *Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam*, Ankara: Vadi Yayınları

- MARX, Karl ve ENGELS, Friedrich. (1955), *The Communist Manifesto*, Ed.: Samuel H. Beer, Arlington Heights, Illinois: Harlan Davidson, Inc.
- MCGREW, Anthony. (1992), "A Global Society?", *Modernity and its Futures* içinde, Ed.: S. Hall, D. Held, T. McGrew, Cambridge: Polity Press.
- MOLTE, Hans-Heinrich, (1994), "Küresel Toplum İçinde Avrupa", *Küresel Rekabet* içinde, Der.: Ve Çev: Mustafa Özel, İstanbul: İz Yayınları.
- MORİN, Edgar, (1997), "Küreselleşme Olgusu", *Bir Uygarlık Siyaseti* içinde, Ed.: Edgar Morin, Sami Nair, Çev: Sinan Köm, İstanbul: Om Yayınevi.
- ROBERTSON, Roland. (1999), *Küreselleşme -Toplum Kavramı ve Küresel Kültür*, Çev: Ümit Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat: Ankara.
- SAVRAN, Sungur. (1992), "Globalizm, Milliyetçilik, Enternasyonalizm", *11. Tez*, No: 1.
- SCHOLTE, Jan Aart, (2000), *Globalization, a Critical Introduction*, NY: St. Martin's Press.
- TOMLINSON, John. (1999), *Globalization and Culture*, Chicago: The University of Chicago Press.
- WATERS, M. (1995), *Globalization*, London, New York: Routledge.
- YEDİYILDIZ Bahaaddin (Haz.). (1998), *Milli Kültürler ve Küreselleşme, Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VI. İlimi Kongresi*, Konya: Çizgi Kitabevi.